

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 8 mars 2024

Mål nr

T 3654-22

PARTER

Klagande

Le Croissant i Sverige AB i konkurs, 556215-1851
Gamla Värmdövägen 4
131 37 Nacka

Ställföreträdare: NM

Ombud: Advokat OP

Motpart

Frölunda Café AB:s konkursbo, 556893-3427
c/o Norma Advokater HB
Box 2259
403 14 Göteborg

Konkursförvaltare: Advokat MJ

SAKEN

Återvinning i konkurs

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten för Övre Norrlands dom 2022-05-03 i mål T 894-21

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom och avslår Frölunda Café AB:s konkursbos talan.

Högsta domstolen ändrar hovrättens dom även i fråga om rättegångskostnader och befriar Le Croissant i Sverige AB i konkurs från skyldigheten att ersätta Frölunda Café AB:s konkursbo för rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt förpliktar Frölunda Café AB:s konkursbo att ersätta Le Croissant i Sverige AB i konkurs för rättegångskostnader i

- tingsrätten med 160 000 kr, varav 135 000 kr för ombudsarvode, och ränta enligt 6 § räntelagen från den 20 augusti 2021, och
- hovrätten med 38 400 kr för ombudsarvode och ränta enligt 6 § räntelagen från den 3 maj 2022.

Högsta domstolen förpliktar Frölunda Café AB:s konkursbo att till Le Croissant i Sverige AB i konkurs betala ersättning för rättegångskostnad i Högsta domstolen med 112 500 kr, varav 90 000 kr avser ombudsarvode och 22 500 kr mervärdesskatt, och ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Le Croissant i Sverige AB i konkurs har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla käromålet, befria bolaget från skyldigheten att betala Frölunda Café AB:s

konkursbos rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten samt förplikta konkursboet att ersätta bolaget för rättegångskostnader i dessa instanser.

Konkursboet har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

Konkursboet har vidare yrkat att Le Croissants ställföreträdare NM ska förpliktas att solidariskt med bolaget ersätta konkursboets rättegångskostnader.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 7.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. Frölunda Café AB var franchisetagare till Le Croissant i Sverige AB och bedrev caféverksamhet i en lokal som bolaget hyrde i andra hand av Le Croissant. Genom en dom i mitten av mars 2018 förpliktades Frölunda Café att till Le Croissant betala knappt 600 000 kr avseende förfallna hyror och rättegångskostnader. Frölunda Café överklagade domen.

2. Några veckor senare – den 27 mars 2018 – träffade parterna ett förlikningsavtal som angavs innebära att Le Croissant förvärvade den verksamhet som Frölunda Café bedrev i lokalen. Verksamheten innefattade franchise- och hyresavtalen med Le Croissant samt lager och inventarier. I avtalet angavs att Le Croissant hade fordringar på Frölunda Café som uppgick till drygt 1 176 000 kr och att Frölunda Café hade ett mindre motkrav. Genom avtalet reglerades parternas krav mot varandra och deras avtalsförhållande upphörde.

3. Frölunda Café försattes på egen begäran i konkurs den 7 juni 2018.
4. Konkursboet väckte talan om återvinning mot Le Croissant enligt 4 kap. 10 § konkurslagen och menade att förlikningsavtalet utgjorde betalning av en skuld och att bolaget skulle utge värdet av det som hade övertagits genom avtalet. Le Croissant bestred talan.
5. Under målets handläggning i tingsrätten avvecklade Le Croissant caféverksamheten i lokalen.
6. Tingsrätten och hovrätten har funnit att förlikningsavtalet innefattade betalning av en skuld som ska gå åter enligt 4 kap. 10 § konkurslagen och att Le Croissant ska utge ersättning för egendomens värde eftersom egendomen inte finns i behåll. Domstolarna har vidare kommit fram till att ersättningen ska beräknas utifrån värdet den dag då förlikningsavtalet ingicks och att värdet motsvarade Le Croissants fordran på Frölunda Café, dvs. drygt 1 176 000 kr. Efter avdrag för Frölunda Cafés motfordran har Le Croissant förpliktats att till konkursboet betala cirka 1 151 000 kr och ränta.

Målet i Högsta domstolen

7. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i hovrättens bedömning att förlikningsavtalet innefattar en betalning som ska återgå enligt 4 kap. 10 § konkurslagen och att Le Croissant är skyldigt att ersätta värdet av den egendom som Frölunda Café har utgett.
8. Under handläggningen i Högsta domstolen har Le Croissant försatts i konkurs. Konkursförvaltaren har förklarat att Le Croissants konkursbo inte inträder i målet vid sidan av Le Croissant.
9. Som målet ligger i Högsta domstolen är frågan om ersättningen för egendomens värde ska bestämmas utifrån dess värde när förlikningsavtalet ingicks eller värdet vid återvinningsdomen.

Återvinning av betalning av skuld

10. I 4 kap. 5–13 §§ konkurslagen finns bestämmelser om förutsättningarna för återvinning, dvs. för att en viss rättshandling ska gå åter. Syftet med återvinningsreglerna är att i konkursborgenärernas gemensamma intresse försöka återställa det läge som rådde innan den återvinningsbara rättshandlingen företogs (jfr ”Franslast” NJA 2001 s. 805).

11. Enligt 4 kap. 10 § – som är aktuell i målet – ska en betalning av en skuld gå åter om den har skett senare än tre månader före frisdagen och har gjorts med annat än sedvanliga betalningsmedel, i förtid eller med belopp som avsevärt har försämrat gäldenärens ekonomiska ställning, om betalningen inte med hänsyn till omständigheterna ändå kan anses som ordinär. För återvinning krävs även att den rättshandling som angrips har varit till nackdel för borgenärerna eller någon av dem.

Ska egendomen gå åter eller ersättas?

12. Verkan av återvinning regleras i 4 kap. 14–18 §§. Huvudregeln är att den egendom som gäldenären har utgett ska bäras åter till konkursboet. Återvinningsvaranden ska återlämna den egendom som gäldenären utgett och har, med vissa undantag, rätt att återfå vad han eller hon har utgett till gäldenären. (Se 4 kap. 14 § första och andra styckena.)

13. I vissa situationer ska återvinningsvaranden, i stället för att återbära egendomen, betala ersättning för dess värde. Så är fallet om egendomen inte finns i behåll. Vidare kan återvinningsvaranden medges att utge ersättning i egendomens ställe, om det skulle medföra en betydande olägenhet att återbära egendomen. (Se 4 kap. 14 § tredje stycket.)

14. Värdeersättningen avser ersättning för den egendom som inte kan eller ska återbäras och ska bestämmas till ett belopp i pengar motsvarande egendomens värde.

Vilken tidpunkt ska värderingen avse?

15. Värdet av egendomen kan ändras över tid, vilket aktualiserar frågan om vilken tidpunkt som ska läggas till grund för att bestämma värdeersättningen. Med hänvisning till att huvudregeln är att just den aktuella egendomen ska återbäras har Högsta domstolen uttalat att det är följdriktigt att ersättningen i de fall där det är möjligt bestäms till värdet vid tidpunkten för återvinningsdomen (se ”2B Consult” NJA 2010 s. 709 p. 8). Att värdeersättningen som utgångspunkt bestäms utifrån värdet vid den tidpunkten innebär att konkursboet – på samma sätt som vid återbäring av själva egendomen – gynnas av en prisökning på den egendom som har frångått konkursgäldenären men drabbas av ett prisfall på denna egendom.

16. Det finns ett utrymme för att i vissa situationer tillämpa en annan värdetidpunkt än tiden för återvinningsdomen. I rättsfallet ”2B Consult” anges att om värdet på t.ex. aktier har gått ned på grund av åtgärder som återvinningsvaranden vidtagit med avseende på aktiebolagets substans, kan det medföra att aktierna inte längre anses utgöra likvärdig, återbäringsduglig egendom och att ersättning måste utges enligt ett värde vid en tidpunkt som ligger före återvinningsdomen (se p. 6 i rättsfallet). I förarbetena anges att om egendomen gått förlorad och krav på värdeersättning trätt i stället så bör ersättningen beräknas efter värdet vid tiden för förlusten (prop. 1975:6 s. 240).

17. Att bestämma värdeersättningen enligt 4 kap. 14 § tredje stycket utifrån tidpunkten när rättshandlingen företogs skulle visserligen tillgodose konkursboets intresse av att få ersättning för den uppkomna nackdelen och

stämman överens med tanken att det ursprungliga läget bör återställas. Det skulle emellertid inte vara förenligt med den grundläggande utgångspunkten att ersättningen primärt är avsedd att utgöra kompensation för den egendom som inte kan eller ska återbäras och skulle dessutom innebära att risken för t.ex. prisfall helt föll på återvinningsvaranden. I normalfallet utgör tidpunkten för rättshandlingen därför inte en ändamålsenlig värderingstidpunkt.

Bedömningen i detta fall

18. Enligt vad hovrätten antecknat har parterna utformat talan så att antingen tidpunkten för förlikningsavtalet eller tidpunkten för återvinningsmålets avgörande ska väljas som värdetidpunkt.

19. Värdeersättningen ska som utgångspunkt bestämmas utifrån värdet vid tiden för återvinningsdomen (se p. 15). Utredningen ger inte stöd för att det i anslutning till förlikningen har inträffat något som föranlett att egendomen då har gått förlorad eller att Le Croissant vid den tidpunkten har vidtagit någon åtgärd med avseende på egendomen som motiverar att värdeersättningens storlek bestäms utifrån värdet vid förlikningen (jfr p. 16). Inte heller i övrigt har det framkommit något som skulle ge skäl till detta.

20. Värdeersättningens storlek bör alltså bestämmas utifrån egendomens värde vid tidpunkten för återvinningsmålets avgörande. Parterna är överens om att egendomen då saknar värde. Någon ersättning ska därför inte betalas.

21. Hovrättens dom ska alltså ändras och konkursboets talan ogillas.

22. Le Croissant ska till följd av utgången i målet befrias från att ersätta konkursboet för rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten och få ersättning för sina rättegångskostnader i dessa instanser. Det yrkade beloppet i tingsrätten är skäligt. Kostnaden i hovrätten har vitsordats.

23. Konkursboet ska vidare förpliktas att betala ersättning för Le Croissants rättegångskostnad även i Högsta domstolen. Bolaget får anses skäligen tillgodosedd med ett belopp motsvarande ersättning för 30 timmars arbete.

I avgörandet har deltagit justitieråden Anders Eka, Svante O. Johansson, Dag Mattsson, Johan Danelius och Jonas Malmberg (referent, tillägg)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Sophie Welander

SÄRSKILT YTTRANDE

Referenten, justitierådet Jonas Malmberg, tillägger.

Till utveckling av min mening om hur ersättning enligt 4 kap. 14 § tredje stycket konkurslagen bör bestämmas, kan följande sägas.

I vilka situationer ska värdeersättning betalas?

Vid återvinning i konkurs ska som huvudregel den egendom som gäldenären har utgett bäras åter (in natura) till konkursboet. I vissa situationer ska eller får dock återvinningsvaranden i stället betala ersättning för egendomens värde, s.k. värdeersättning (se 4 kap. 14 § konkurslagen).

Värdeersättning ska utges om egendomen inte finns i behåll vid återvinningsdomen. Om objektet endast delvis finns i behåll ska vad som är kvar återbäras, medan i övrigt värdeersättning kan utgå. Att egendomen inte finns i behåll omfattar situationer där egendomen inte längre existerar, t.ex. genom att den förstörts eller förbrukats. Motsvarande gäller om egendomen genomgått en väsentlig förändring eller infogats i annan egendom på sådant sätt att naturaprestation inte är godtagbar. (Se prop. 1975:6 s. 239 f. och 243 och t.ex. rättsfallet ”Hjärtervägen Invest” NJA 2003 s. 37.) Det förhållandet att värdet på det som ska återbäras har förändrats är i sig inte ett hinder mot återbäring. Egendomen anses även då vara likvärdig och möjlig att återbära, om inte värdet förändringen beror på en väsentlig förändring av egendomens substans (jfr ”2B Consult” NJA 2010 s. 709 p. 6). Det kan uttryckas som att egendomen är den samma; bara värdet av den har ändrats (jfr Marigó Oulis, Värdeersättning vid återgång, 2021, s. 517).

Värdeersättning kan även aktualiseras i situationer där egendomen visserligen existerar, men inte är åtkomlig hos återvinningsvaranden, t.ex. till följd av

försäljning (se prop. 1975:6 s. 240 och 243). För att egendomen inte ska finnas ”i behåll” i lagtextens mening är det alltså tillräckligt att den inte finns i behåll hos återvinningsvaranden.

Om det som ska återbäras är s.k. fungibel egendom – t.ex. svensk eller utländsk valuta, olja eller aktier – anses återvinningsvaranden i regel ha rätt och skyldighet att i stället för det mottagna återlämna likvärdig egendom (se ”2B Consult” p. 6).

Vidare kan återvinningsvaranden medges att utge ersättning i egendomens ställe om det skulle medföra en betydande olägenhet att återbära egendomen (4 kap. 14 § tredje stycket).

Vad ska ersättas?

Värdeersättningen avser alltså ersättning för den egendom som inte kan eller ska återbäras in natura, och ska bestämmas till ett belopp i pengar motsvarande egendomens värde. Den som ska återbära egendomen kan även vara skyldig att utge avkastning och ränta (4 kap. 15 § första och andra styckena). Frågan om återvinningsvaranden därutöver kan förpliktas att betala ersättning får prövas enligt allmänna skadeståndsregler. (Jfr t.ex. SOU 1970:75 s. 165, Gertrud Lennander, Återvinning i konkurs, 4 uppl., 2013, s. 358 och 362 ff., Eugène Palmer och Peter Savin, Konkurslagen, version 53, 2023, Juno, kommentaren till 4 kap. 14 §, samt Gösta Walin, Materiell konkursrätt, 2 uppl., 1987, s. 226 f.)

Utgångspunkten är med andra ord att ersättningen enligt 4 kap. 14 § tredje stycket ska svara mot egendomens fulla värde, varken mer eller mindre.

Vilken närmare metod som ska tillämpas för att fastställa detta värde framgår inte av lagen. I förarbetena och litteraturen hänvisas till allmänna civilrättsliga principer för beräkning av värdeersättning vid återgång av prestation (se t.ex.

SOU 1970:75 s. 166 not 31 samt Mikael Mellqvist och Lars Welamson, Konkurs och annan insolvensrätt, 13 uppl., 2022, s. 159).

Den allmänna civilrättsliga utgångspunkten antas vara att valet av värderingsmetod bestäms med utgångspunkt i hur den som framställer återkravet skulle ha valt att använda egendomen om den funnits kvar. Beroende på den individuella situationen kan det bli fråga om att ersätta återanskaffningsvärdet, avkastningsvärdet eller försäljningsvärdet. (Se t.ex. Sven Bramsjö, Om avtals återgång, 1950, s. 255 ff., Johnny Herre, Ersättningar i köprätten, 1996, s. 139 ff. och Knut Rodhe, Obligationsrätt, 1956, s. 551 ff.)

Den övergripande uppgiften för konkursförvaltaren är att så snart som möjligt sälja konkursboets tillgångar för att betala borgenärerna. Mot denna bakgrund ligger det närmast till hands att välja försäljningsvärdet som utgångspunkt för värderingen när det gäller att bestämma värdeersättningen vid återvinning. (Jfr Mikael Möller, Insolvensrättsliga utlåtanden, 2016, s. 647 f.).

Vilken tidpunkt ska värderingen avse?

Värdet av egendomen kan ändras över tid, vilket aktualiserar frågan om vilken tidpunkt som ska läggas till grund för att bestämma ersättningen. Förändringarna av värdet kan vara en följd av ändringar i prisläget i allmänhet eller avseende den typ av egendom som är aktuell. Egendomens värde kan också påverkas av att dess skick förändras, dvs. att dess substans, kvalitet eller kvantitet ändras. (Jfr t.ex. Sven Bramsjö, a.a., s. 255 ff.).

I rättsfallet ”2B Consult”, som rörde aktier i ett publikt aktiebolag vars pris hade sjunkit, stod ändringar i prisläget i fokus. Högsta domstolen uttalade att ersättningen ska bestämmas utifrån värdet vid tidpunkten för återvinningsdomen, när det är möjligt (p. 8). Att värdeersättningen som utgångspunkt bestäms med beaktande av prisläget vid tiden för återvinningsdomen innebär att konkursboet – på samma sätt som vid återbäring in natura – gynnas av en

prisökning på den egendom som frångick konkursgäldenären men drabbas av ett prisfall på denna egendom.

Den nu angivna utgångspunkten upprätthålls inte fullt ut om återvinnings-svaranden sålt egendomen eller fått ersättning till följd av att den skadats. I rättsfallet ”2B Consult” slog Högsta domstolen fast att konkursboet vid återvinning enligt 4 kap. 5 § konkurslagen – som förutsätter ond tro hos återvinnings-svaranden – kan kräva det belopp som tredje man betalat. Motsvarande bör kunna gälla vid s.k. objektiv återvinning, för det fall återvinnings-svaranden vid förfogandetidpunkten var i ond tro om att han eller hon innehar egendomen för annans räkning ifall det blir konkurs och konkursboet begär återvinning. Undantaget skyddar i viss mån konkursboet om priset sjunkit efter att återvinnings-svaranden förfogat över egendomen. Om priset å andra sidan stigit efter att återvinnings-svaranden i god tro förfogat över egendomen, kan det i vissa fall finnas synnerliga skäl att jämka ersättningen enligt 4 kap. 17 § (jfr prop. 1975:6 s. 98 och 250 f. samt Sven Bramsjö, a.a., s. 268).

Även i fråga om egendomens skick ska tiden för domen ligga till grund för värderingen, för det fall egendomen alltjämt finns i behåll, dvs. existerar (se prop. 1975:6 s. 240 och 243). I sammanhanget kan noteras att återbäring av egendom in natura inte hindras av att egendomen minskat i värde genom normalt slitage (a. st.). Mot bakgrund av att värdeersättningen avser att ersätta den egendom som inte kan återbäras in natura, ligger det nära till hands att värderingen av egendomen görs med hänsyn till dess skick vid tiden för återvinningsdomen, inkluderande normalt slitage. Detsamma gäller om egendomen är i bättre skick vid tiden för återvinningsdomen, än den var vid rättshandlingen. Om förbättringen beror på att återvinnings-svaranden lagt ned nödvändig eller nyttig kostnad på egendomen har han eller hon dock

rätt till ersättning för kostnaden, om det inte finns särskilda skäl mot det (se 4 kap. 15 § tredje stycket).

Situationen är en annan om egendomen inte längre existerar vid tidpunkten för återvinningsdomen, t.ex. om den förstörts eller förbrukats. Det är då inte möjligt att bestämma egendomens värde med ledning av dess skick vid domen. Beträffande fallet att egendomen har gått förlorad anförs i förarbetena att värdeersättningen bör beräknas efter värdet vid tiden för förlusten (se a. st. och SOU 1970:75 s. 166). Uttalandet synes ta sikte på bedömningen av egendomens skick, och är väl förenligt med att återvinningsvaranden anses skyldig att ersätta konkursboet om egendom som han eller hon mottagit blivit förstörd, även utan eget vållande (jfr prop. 1975:6 s. 98 f. och 250 f., samt Ulrik Hägge, SvJT 2009 s. 646 och Gertrud Lennander, a.a. s. 353). Om detta ska vara möjligt kan egendomens värde inte bestämmas med ledning av dess skick vid domen. Vid den tidpunkten har ju egendomen upphört att existera och saknar alltså värde.

Motsvarande gäller om egendomens skick eller substans väsentligt har förändrats på ett sätt som gör att den inte längre kan anses utgöra likvärdig, återbäringsduglig egendom, i vart fall om det är återvinningsvaranden som vidtagit åtgärderna. I rättsfallet ”2B Consult” anfördes att i sådana fall måste ersättning ”utges enligt ett värde vid en tidpunkt som ligger före återvinningsdomen” (p. 6 i avgörandet). I sådana situationer bör värderingen ta sin utgångspunkt i egendomens skick vid tiden för den väsentliga förändringen, om det är möjligt (jfr Gertrud Lennander, a.a., s. 359).

Värderingen av egendomen ska alltså som utgångspunkt göras med beaktande av prisläget och egendomens skick vid tiden för återvinningsdomen. Om egendomen inte längre existerar eller om den väsentligen har förändrats, i vart fall om detta är följd av åtgärder som återvinningsvaranden bär ansvar för,

bör bedömningen av dess värde som utgångspunkt göras med ledning av egendomens skick när den förstördes eller förändrades, om detta är möjligt.
